

Животът е низ от случки и събития, които чертаят съдбата ни. Кой път ще изберем, по кой път ще поемем е въпрос на наш свободен избор. Житейската история на художника Димитър Крачков е добър пример за това. Името му в българското изкуствознание е почти забравено. *Енциклопедията на Българските изкуства* дава кратка справка за неговия живот (т. 1, с. 483). Макар и лаконична, тя предизвиква достатъчно любопитство, но и повдига редица въпроси. Защо Димитър Крачков, получил солидно художническо образование в началото на 20-те години на миналия век в Художествената академия в София, специализирал и учил в едни от най-престижните академии във Виена, Рим и Флоренция¹ е останал непознат и неocenен, не само като художник в Родината си, но и като личност? Защо този художник, живял десетилетия във Великобритания, решава да се върне в родния си град Лясковец в края на живота си, а творческият му път е непроучен от специалистите? Къде са множеството негови живописни произведения, за които разбираме единствено от косвени източници? „ (...) Крачков беше висок, слаб, с черна бухнала връзка. Беше учител по рисуване в Габрово. Картините му бяха романтични – потайни живописни улички, вечерни пейзажи, лунни нощи. Излагаше и портрети.” – разказва в спомените² си за художника българският музикален критик Асен Балкански³, по повод на голямата полза и поука, които получил от изложбите на Дружеството на севернобългарските художници в Русе. На тези изложби Балкански е особено впечатлен от картините и портретите на Атанас Михов и Димитър Крачков. За този малко познат български художник споменава и големият български изкуствовед Атанас Божков в книгата си „Български приноси в европейската цивилизация”. Репродуцирани са и три негови късни маслени произведения, които обаче не разкриват в дълбочина художническия му потенциал. Проучванията, направени в последните години в частни и държани архиви в България и Италия и събраната информация ни дават възможност да разкажем повече подробности за живота на този български художник.

¹ За професионалното образование на художника Димитър Крачков виж: Данева, Анжела. Българите в италианските академии за изящни изкуства (1878 – 1944). НБУ, 2013

² Каранлъков, Лъчезар. Асен Балкански – непознатото начало на една забравена личност – В: „Българското историческо музикознание: подходи и конкретизации”, сборник статии, Съюз на българските композитори, София, 2005.

³ Асен Балкански (1903–1980) е известен музикален критик, изявявал се и като художник.

Димитър Крачков учи в Художественото-индустриално училище в София от 1913 до 1920 г. и завършва образованието си с много добър успех. През учебната 1921/1922 г. заминава на специализация във Виенската академия, а през 1924–1925 и по-късно през 1934–1937 година продължава образованието си във Флорентинската академия в Италия, където посещава специализирания курс по живопис. В живописните околности на Флоренция Димитър Крачков обича често да излиза и да рисува *en plain air*. В един от тези дни при него спира английското семейство Хенри Перин. Госпожа Перин е художничка на цветя, известна в английските артистични среди през първата половина на века с името *Ida Southwell Robins* (1860–1953). Впечатлена от лекотата и умението, с които работи българският художник, тя го кани да направи изложба в Лондон. Благодарение на тази случайна среща Димитър Крачков заминава и осъществява първата си изложба там през 1926 г., съвместно с нея. По повод на дебюта му на лондонска сцена критиката коментира качествата на живописиста на Крачков: „ (...) Впечатляващо е, че въпреки че рисува в черно-бяло, картините му отразяват по невероятен и чудесен начин италианската атмосфера.” За съжаление нищо от тези „невероятни” произведения не е достигнало днес до нас. Димитър Крачков организира още две свои изложби при следващите си посещения в Лондон, на които представя черно-бели рисунки, маслени портрети и акварели. В личните документи на художника, които откриваме в архива на родния му град Лясковец, са запазени и два каталога, а единият е от първата му изложба през 1926 г. От списъка с картините, посочени в него разбираме, че Крачков рисува любимата Флоренция и явно незабравими места в Италия, като Венеция, Рим, Неапол. Вероятно през 1928 г. е организирана и друга изложба на художника, тъй като във Флорентинския архив на Академията намираме сведения за негово пътуване до Лондон през същата година. Не е известно колко време прекарва художникът в Англия, но през 30-те години на XX век той отново се връща във Флоренция и продължава образованието си в специализирания курс „Голо тяло” на проф. Феличе Карена. При пребиваването си в академията Крачков се сприятелява с художника Пиетро Анигони, който също посещава курсовете по живопис на Карена. Това приятелство един ден ще се окаже съдбовно, но за творческата кариера на италианския художник.

През 1937 Димитър Крачков получава британско гражданство и заминава да живее във Великобритания. Когато българинът се установява там, той кани своя италиански приятел да го посети. Срещата се осъществява едва през март 1949 година и Димитър Крачков въвежда италианеца в художествения живот на острова. Тази

информация наскоро бе потвърдена и от документи, открити в архива на Пиетро Анигони във Флоренция. Папката за Димитър Крачков съдържа негови писма и такива от английските му приятели до Пиетро Анигони. Две кратки статии от 18 ноември 1955 г., поместени във вестниците *Evening Star* и *East Anglian Daily Times* разказват за участието на българския художник в изложба, посветена на американските летци. Папката съдържа и няколко снимки на Крачков с Анигони, от посещенията му в Англия. Те са направени в къщата му в Брандан, а някои са от разходки из живописната английска провинция. На една от снимките, в артистична атмосфера Димитър Крачков е в компанията на млада жена, която свири на китара. Тя вероятно е приятелка от артистичния кръг на художника. Друг интересно заснет фотографски кадър представя Пиетро Анигони, Димитър Крачков и същата жена, седнали на маса за вечеря в изпълнена с картини стая. На стената се разпознава и рисунката – *Портрет на Димитър Крачков* от Пиетро Анигони. В друга статия, наречена „Той представи кралския художник на Англия” (He presented Royal painter to England, Bury Free Press, 1955) Димитър Крачков разказва за себе си и за запознанството си с Пиетро Анигони във Флорентинската академия.

Повечето от запазените писма на Димитър Крачков до Анигони са лична кореспонденция, разкриваща отношенията им на близки приятели. Интересни за историята са писмата на българския художник от края на 40-те години на века. Първото писмо не е датирано, но може би става дума за началото на 1948 г. В него Димитър Крачков споделя радостта си от постиженията на Анигони в Италия: „(...) Много съм доволен от успеха, който имаш в Италия, тъй като това е било винаги и моето желание, докато бях във Флоренция. Много ще съм щастлив, ако можем да се видим скоро в Англия и се надявам и тук да имаш късмет.” Второто писмо е датирано ноември 1948 г. Явно малко преди това Димитър Крачков е пътувал до Флоренция, за да се види с Анигони. В резултат на това пътуване му пише и споделя шеговито, че вече се измъчва от мисълта за хубавото вино в Италия, тъй като в Англия пиели само вода. (...) Показах на мои приятели картините ти и книгата с твои репродукции и всички се харесаха много. Тук правят много изложби, но миналата година беше по-успешна. Това се дължи на несигурното днешно време, а и хората очакват нова война, така че малко купуват картини, повечето напускат Лондон. Както и да е. Добави още три картини за пролетната изложба в Лондон. Сигурен съм, че работите ти ще се приемат и ще бъдат продадени. Много е важно на тази изложба да си изградиш име в Англия. Затова, ако ти е възможно,

ела лично и донеси картините през март. Както ти казах ще отседнеш при мен, тъй като се намират трудно хотели и стаи под наем. Освен това на мен ще ми бъде много приятно. Ако не можеш да дойдеш, гледай да ми изпратиш нещо и аз ще го изложя. Картините не трябва да са големи.” (...)

Явно при посещението на Крачков в Италия през 1948 г. двамата художници са обсъждали подробности и подготвяли представянето на италианеца на лондонската художествена сцена. Ясно е, че Димитър Крачков не се е съмнявал в успеха на приятеля си и безкористно го е подкрепял и с удоволствие е бил на негово разположение в трудния и несигурен път към известността. Съвсем скоро след участието на Пиетро Анигони на изложбата през 1949 г. той получава световна известност с портретите, които по-късно прави на кралската фамилия – на кралица Елизабет, принцеса Маргарита и др. Ще отворя скоба, за да обърна внимание на факта, че Димитър Крачков през годините е бил истински доволен от успехите на приятеля си, за което намираме потвърждение в запазените в архива му в Лясковец статии от вестници, излезли в Лондон. В тях Анигони набляга, че за успехите си голяма заслуга има българският му приятел. Освен това пресата в Англия от средата на века говори с уважение за българския художник Димитър Крачков, за което сочи и един друг документ, свързан с Кралската художествена академия в Лондон от 1959 г.: „Дали е известно, че началото на кариерата на италианския художник Пиетро Анигони се дължи на един български артист, с който той е работил и който му е помогнал много? (...) Познаваме кариерата на италианския портретист, но без помощта на неговия български приятел, може би тази кариера нямаше да се развие. И докато Анигони жъне успех, Крачков не успява да привлече вниманието на публиката (...).”

Защо Димитър Крачков не успява да привлече вниманието на публиката? Защо не е изпълнен със същия ентузиазъм, с който настоява приятелят му Пиетро Анигони непременно да се представи на лондонската публика? „Аз се интересувам единствено да мога да рисувам и това ми носи огромно щастие”⁴ отговаря художникът през 1955 г. на журналистически въпрос. Щастлив с тишината и спокойствието, което му носи английска провинциална атмосфера, далеч от светския шум и напрежение, Димитър Крачков се отдавал изцяло на своята живописна поетика. В същия документ от Кралската академия, авторът споменава и за една черно-бяла сепия на художника, озаглавена

⁴ В: He introduced a Royal painter to England. – Bury Free Press, 21 October 1955. Оригиналът се намира в Архив Пиетро Анигони, Флоренция.

Флоренция, „показваща таланта на един качествен художник, който вижда природата със съзнание, сливащо се със стойностната поезия”⁵. По повод на споменатата рисунка беше направено запитване до Кралската академия в Лондон. *Флоренция* е участвала на годишната изложба на академията през 1959 г. под каталожен № 1266. Това е било единственото участие на Димитър Крачков в годишните изложби на Кралската академия. Няма информация за местоположението на рисунката в момента. Няма сведения и за други негови изложби в Англия. Това е и причина да липсва повече документирана информация за неговата художническа дейност не само у нас. Неотдавна, в аукционна къща в Норвегия е продаден малък акварел от Димитър Крачков, изобразяващ Венеция. Дори по репродукцията личи лириката и деликатността, с която художникът е претворявал атмосферата на италианския град. Днес само можем да съжаляваме, че ранните произведения на Димитър Крачков са загубени за нашата история на изкуството. Затова откритието на малкия *Гаврош*, рисуван от художника в Неапол около 1922 г. е истински щастливо събитие, което дава по-реална представа за творческите възможности на художника. В началото на 20-те години на миналия век Димитър Крачков се среща в Неапол със сливения художник Русчо Симеонов и му подарява платното, което рисувал в момента. От своя страна Русчо Симеонов оставя картината в наследство на сина си - художника Апостол Русчев. Живописните улици на пристанищния град Неапол в онези години, а и днес, са предоставяли богат избор от теми и сюжети, от които всеки художник е можел да избира. Вниманието на българина е привлечено от образа на момчето, типичен представител на своето време. Улицата все още не е оставила своя тежък отпечатък върху по детски закръгленото лице на малкия мъж, от което дълбоките му черни очи гледат тъжно настрани. Под външната самонадеяност на модела с небрежно догаряща цигара в уста и с характерно накривения каскет върху главата, в опит да прикрие буйните меки коси, художникът вижда един Гаврош, на който се налага набързо да порасне. В произведението са пресъздадени умело и настроенията на модела и тези на художника. Картината е подписана долу, вляво. Подписът е прикрит под последните штрихи, поставени от Димитър Крачков, преди да я дари на своя сънародник.

Вече е почти невъзможно да бъде проследена в дълбочина творческата кариера на художника Димитър Крачков. Не разполагаме с други ранни негови произведения и

⁵ Лични документи на Димитър Крачков, Архив на гр. Лясковец.

такива от престоя му във Великобритания. Журналистите, за които художникът дава интервюта по повод посещенията на Пиетро Анигони пишат, че къщата му в Брандан е изпълнена с множество прекрасни маслени картини и акварели, но какво се е случило с тези произведения на Димитър Крачков можем само да гадаем. Всъщност, че творчеството на художника е останало във Великобритания се споменава и в кратката биографична справка, която дава за него Енциклопедия на изобразителните изкуства в България.

В папката с документи, за която споменах в началото, предоставена ми от архив Пиетро Анигони, намираме и друга кореспонденция от Димитър Крачков, а също писма на негови приятели англичани до художника Пиетро Анигони и няколко от художничката Олга Брадистилова (1908–1981). Те позволяват да видим малко по-отблизо човека Димитър Крачков. Явно при завръщането си в България в края на 60-те години на миналия век той е поддържал за кратко контакти с художническия кръг около Олга Брадистилова в София. Естествено, обект на разговорите им е и приятелството му със световно известния вече Пиетро Анигони. Други от наскоро откритите писма са написани от английски познати и приятели на Димитър Крачков до италианеца. Те изразяват загриженост и притеснение, а също и молба за информация относно българския художник, който в края на 60-те години изненадващо дори за тях се връща в България. Такова впечатление споделя и самият Пиетро Анигони, който разказва живота си пред Робърт Райт⁶:

„ (...) Последният път когато видях Димитри беше през юли 1955 г. в Брандан, Норфолк. (...) Десет години по-късно той живееше вече в област Съфолк. Физически и психически беше рухнал, когато един ден мъж и жена го отвеждат в България. Получих оттам няколко негови писма, но нямаше обяснение какво се е случило. Искаше да отиде в България да го посети и аз имах такова намерение, но все отлагах, докато не стана късно. Бедният, загадъчен Димитри.” Тук ще допълня, че в архива на гр. Лясковец е съхранено писмо, датирано 16.09.1965 г., от Българското посолство в Лондон до Димитър Крачков. В него художникът се уведомява, че в отговор на поставените от него въпроси, за да получи българско гражданство трябва да се откаже от британското си поданство. Явно желанието на художника Димитър Крачков да се прибере в Родината се е увенчало с успех и през 1967 г. той се връща в България, в София. Скоро след

⁶ Wraight. Robert, Pietro Annigoni. An artist life. As told to Robert Wraight. London, 1977, p.196.

пристигането си, свикнал със скромния и тих начин на живот, на който се е отдавал десетилетия наред в Англия, Димитър Крачков напуска София и се премества в родния си град Лясковец. Воден от носталгия и с желание да види за последно своя приятел Пиетро Анигони, Крачков го кани многократно в писмата си на посещение в България. В последните си писма Димитър Крачков споделя, че рисува много и има желание да му покаже работите си. Моли го да му изпрати поезията на Джакомо Леопарди и корда за китара. В писмо от 3 февруари 1970 г., художникът съобщава на Пиетро Анигони, че наскоро е имал и изложба в Лясковец. Това е вероятно последната изява на Димитър Крачков, който напуска този свят така незабележимо, както е и избрал да изживее живота си преди това. Сякаш предчувствайки скорошната окончателна раздяла той завършва писмото си с думите на датския принц Хамлет към Хорацио:

„ (...) There's a divinity that shapes our ends,
Rough-hew them how we will”⁷.

Литература и извори:

- Божков**, Атанас. Български приноси в европейската цивилизация. Булвест, С., 2000.
- Данева**, Анжела. Из архивите на Флорентинската академия за изящни изкуства (1878 – 1945). – В: Пети изкуствоведски четения, БАН, С., 2007.
- Данева**, Анжела. Българи в италианските академии за изящни изкуства (1878-1944), Нов български университет, С., 2013.
- Енциклопедия** на изобразителните изкуства в България, т. 1, БАН, С., 1980.
- Каранлъков**, Лъчезар. Асен Балкански – непознатото начало на една забравена личност. – В: „Българското историческо музиковедие: подходи и конкретизации”, сборник статии, Съюз на българските композитори, С., 2005.
- Wraight**, R. Pietro Annigoni. An Artist's life. As told to Robert Wraight. London, W.H.Allen, Manton Press, 1977.
- Archivio** Pietro Annigoni, Firenze.
- Архив на гр. Лясковец.

⁷ „(...) Незнайна промисъл ни води към един незнаен край, Макар, че ний го желаем не такъв.” — В: Шекспир, Уилям. Хамлет. Принц датски. сц. II, Превод от английски Гео Милев, 1946, с. 230.